

Neyðaregg

Um borð á «Sam» ívortur um Vestmannaund. Mjörki er, so har sæst ekki nógv til natúrna. Eygað verður fangað av einum skelti, og har stendur, at bilurin skal standa í fyrsta gervi, og at øll ferðafólk skulu fara úr bilinum, meðan siglt verður. Allir bilarnir eru fullir av fólk, men ílt er at siggja, hvussu gervisstøðan er. Tað hevði ljóðað betur, sum skeltið hjá Strandferðsluni formanaði. Spennid hondbremsuna og setið bilin í 1. gear.

Inni, nærhendis trappuni niður í salongina er ein húr við áskrivtini: Neyðdyr. Hvat er nú hetta, hugsar ferðamaðurin, og kemur skjótt eftir, at hetta man vera neyðútgongdin.

Her munnu Strandfaraskip Landsins fara skeiv. Orðið útgongd er gott føroyskt, og tað stendur eisini í orðabókini hjá M. A. Jacobsen og Chr. Matras. Undir 'emergency exit' finna vit eisini 'neyðútgongd' í tí engilsku-føroysku hjá forlagnum STÍÐIN.

Og hvussu skal tað eita um borð á flogfarinum? Fólk, sum ikki eru so birg uppi í luftini, vilja ofta sleppa at sita nær við neyðútgongdina, so at tey kunnu leypa á dyr, vissið flogfarið dettur niður. Tað er bara tað, at neyðútgongdin á flogföllum ikki eru nakrar dyr, men eitt lítið hol.

Orðið 'dyr' er ikki hóskandi til hvat sum helst. Sum Marius Johannesen visir á í Vardapum (bd. 53, s. 200), er 'dyr' bara fleirtal, og harafturat verður tað eisini brúkt um rúmið innan fyrri úthúrdina: tuffurnar standa í durunum. Meiningin hjá Strandferðsluni kann ikki vera tann, at eitt serligt neyðarúm er at finna aftan fyri ta litið og kalt útsiggjandi jarnhúrdina.

Orðið 'neyðdyr' er eisini fonetiskt ógreitt. Skal tað úttalast [neðdir] upp á sama máta sum neyðsind ella [ney:dir] sum neyðrakett?

Annars er tað fult so vanligt at brúka hvørstfall eintal, tá ið vit gera samansetingar við neyð: neyðarópið, neyðartíð, neyðarlív, neyðardalur. Kanska eitur neyðútgongd í koduni hjá Strandferðsluni ikki 'neyðardyr' av teirri útspekuleraðu orsök, at fólk kundu farið at hildið, at her var salongin fyrri neyðardyr?

D

Okkurt er spinnandi galið í føroysku máldebattini

Hjartaliga takk skal Sosíalurin hava fyrri, at hann torir at hysa Málteiginum. Hesin teigur átti at fingið tey, sum í dag standa á odda í føroyskari bókagávu og føroyskum málpolitikki sum heild, at trivið í egnan barn og spurt: Er tað hóast alt okkurt, vi kunnu læra av hesum ræðuliga málteigi?

At hesin teigur verður skrivaður av dulnevndum skribentum er besta tekinum, at nakað er spinnandi galið í føroysku máldebattini. Her fáa fólk orðið, sum ivaleyst eru eins goð við føroyska málið sum «tey á fjallinum», men hesi/vit verða noydd til at fjala okkum undir x og y. Hvi? Jú, tí annars verða vit happað, pind og útfent, og tað skal nú einafærð sterkur ryggur til at bera.

So til almennu útgevararnar. Hvi ræðast tit tað talaða orðið? Er tað, tá saman um kemur, ikki tað reina rennandi blóðið í einum hvørjum máli?

Í stáðin sita nú fanatisk fólk millum 50-60 ár og trúttu niður í okkum, at málið skal vera sum á smáplássunum fyrri 50 árum síðani. Harafturat at øll skulu nýta somu orðvendingar umafur og umafur. Øll skulu líkjast, vera eins. Í árinum 2040 fara fólk at undrast á hetta «standardmálið», sum føroyingar brúktu í 1980- og 90-unum. Hyggið í barna- og ungdomsbókurnar, í Alfróðina o.s.f. o.s.f. Vit skulu heilavaskast sær tað út til. At heingja nakað upp á vegin er forboðið, alt skal heingjast upp á brostið. At gnuggja sær eygini er ósunt, vit narra eygini. Skrivað verður: Hann fór upp á loft eftir dögverða, hvi ikki aftan á dögverða, tá øll siga so? (Tá er heldur einki at misskilja).

Hvi vaksa eingi blómstir í Føroyum, bara blómur? Hóast 300 barn spæla violin í landinum, finnst hetta ljóðfærð ikki, tað eitur fiol. Hvi er orðið knappliga ikki eins gott og bráðliga? Hvat sigur ein setningur sum hesin einum 10 ára gomlum barni: «Skuggarnir ritaðu – sum langir dökkir fingrar – dimmar slóðir í gyltu litirnar í blóðnum» ella: «Við sínum mjáu, rundleiddum durum hystu tey gellifrostið úti á vetri».

Tey ráðandi koma sær at siga bæði í útvarpi og blóðum, at børn elska torfór orð. Hetta er lygn. Børn missa mótið, um alt er torfór, tey missa hugin at lesa og skapa nakað sjálvi, fáa vaml. Størsti bágin við roknistykkinum er als ikki at rokna tey, men at skilja tann babyloniska forvirringin, sum skrivaðu setningarnir í telegramstili mangan eru í uppgávinum. Skammid tykkum.

Farið upp á loftið við pottinum eftir dögverða, hyggið at tí vakra bróstinum, leikið fiol samstundis og narið eygini væl og virðiliga. Kanska fer gellifrostið so at bráðna eitt sindur og hitu kemur í blóðið.

Rithøvundur

Úr ORÐAFARI

BANN

Ein trúttakappi segðist vera »lýstur í bann« í tvey ár, tí hann hevði etið okkurt niður í seg. Mundi tað ikki vera leikbann, tann neyðar maður hevði fingið? Tað er eingin annar enn pávin, tað vit vita, ið hevur vald at lýsa í bann, og tað man vera sjáldan longur, at hann tekur til hesi ráð.

REGLA

Hetta er gott gamalt latínsk orð, *regula*, sum longu í hinu hátt mentaða fornorrøna málinum hevði fingið tað snið, sum vit hava varðveitt í føroyskum til henda dag: *regla*, veikt bent kvennkynsorð, *reglar* í fleirtali, *e-ljóðið* er stutt og opið sum eitt nú í *negla*. Nú vil so til, at í donskum er hetta gamla latínorð vorðið *regel*, og hey! so skuldu vit eisini hava tað, men tað hevur aldri funnið niður á pappirið (hvussu skuldu vit annars skrivað tað: »rekl«, ella?). Tað livir á munni sum eitt kallkynsorð [re:gul], fleirtal [re:glar]. Hesin óregluligi framburður hevur so aftur smittað á hitt langt síðan flenda orðið *regla*, sum tey nú eru farin at bera fram við longum *e* sum [re:glá], flt. [re:glur]! Góðu tit, sum javnan tala í mannfjöld, ja, fyrri øllum Føroya fólk. Tit eru øllum til fyridøms, annaðhvørt tað er til hitt rætta ella til hitt ranga. Sum tit tala, soleiðis fer alt fólk at tala! Tað eigur at ljóða: ein *regla* sum í *negla*, tvær *reglar* sum í *neglar* (ringt rim!).

VAKSIN

Soleiðis hava føroyingar altíð sagt. Tað er tíverri ikki longur so. Nú eru summi farin at siga »voksin«. Hvaðan man tað vera komið? Tað er so ikki eftir føroyskum málreglum.

FÓSIL

er ein fløkja ella dæil og hvørki føðing ella burður.

«KOKSA»

At kokska vita vit, hvat ið er, men hvat mundi maðurin meina við, tá ið hann segði, at føroyskir politikarar »kokskaði í tí«?

viðmerking

Tjóðfundarleiðin er eitt afturstig

Nøkur fólk hava lýst í blóðunum og heitt á landsins borgarar um at skriva undir eina frásøgn til Margrethu drottning og eina áheitan á ST-aðalskrivaran um at skipa fyrri, at ein Tjóðfundur verður hildin í Føroyum. Tað er ikki komið serliga greitt fram frá stigtakarunum, hvat endamálið við einum slíkum fundi er. Men í 1945 skrivaði Dánjal Pauli Dánjalsson á Ryggi, sum seinni varð kendur undir navninum D. P. Danielsen, ein bókling uppá 35 síður, sum hann kallaði «Tjóðfundarleiðin». Har fæst at vita, hvat starvið hjá Tjóðfundum í Noregi og Íslandi hava verið, og hvat ætlanin við einum føroyskum Tjóðfundum var.

Hann visir fyrst á, at samfelagið er bytt í triggjar hovuðspart: lógávuvaldið, umsitingarvaldið og dóms-

valdið. Síðani skrivar hann: »Yvir hesum áðurnevnda triðstovnum stendur bert ein felagsstovnur, og tað er fólkaviljin. Tað verður hann, vit verða at finna fram á og fremja, tí bert hann eigur avgerðarrættin í hesum máli».

Seinni sigur hann: »Tað starv, fundurin fer undir, liggur av røttum í iviningum. Hann eigur fyrri tað fyrsta at taka avgerð um ríkisrættarstöðu landsins... Og hann eigur harnæst at semja eina stjórnarskrá fyrri landið, eina grundvallarlóg...»

Í 1945 vórðu Føroyar framvegis stýrðar sambært teirri fyrbils stjórnarskrá, sum Løgtingið og amtmáðurin settu í gildi í 1940, tá bretar høvdu hersett Føroyar, meðan Danmark var hersett av týskarum.

D. P. Danielsen skrivar, at

sostatt vóru tað amtmáðurin og Løgtingið, sum høvdu heimildina at gera av, um ein Tjóðfundur skuldi haldast:

»Spurningurin er sostatt ikki, um føroyingar sjálvir eiga rætt til at avgera hetta málið. Hesum tykist einki vera at ivast í. Spurningurin er bert, um teir, sum samb. fyrbilsstjórnir í 1940 sita við valdinum í Føroyum, ting og amtmáður, vilja lata tjóðviljan vinna sín rætt, við tað at teir fremja tjóðfundin».

Samandrigið er sjónarmiðið hjá D. P. Danielsen: 1. Amtmaðurin og Løgtingið høvdu rætt at skipa fyrri einum Tjóðfundi, sum 2. skuldi taka støðu til okkara ríkisrættarlugu støðu.

Hetta varð sum nevnt skrivað í 1945. Síðani hevur hent so mangt, sum hevur

Finnogi Ísakson

við sær, at kravið um ein Tjóðfund ikki kann haldast at vera rætt í dag.

Stríðið um ta ríkisrættarlugu støðuna endaði við, at fólkakrøvðið varð hildin

Bræva-samband

Prag, 7. feb. 1995

Kæru frúr og harrar!
Eg eri ein 29-ára gamal ungur maður, og eg samli uppá myndapostkort. Eg eri áhugaður í fremmandum londum og eisini í Føroyum. Tíverri veit eg ongan bústað í tykkara landi. Eg havi bert fingið bústaðin á tykkara blaði, og er tað tí eg royni henda vegin.

Eg hevði verði sera glaður, um tit koyrdu bústaðin í blaðið, ella um onkur hevði hjálpt mær við at funnið ein pennavin í Føroyum (gentu, familju, konu, student. Aldur hevur onki at siga, heldur ikki ítriv.)

Eg biði um umbering, men eg fann ongan annan møguleika.

Eg vóni ikki, at eg gevi tykkum nógvur trupuleikar. Takk fyrri hjálpina.

Vinarliga.

Michal Svenka
Kubelikova 52
13000 Praha 3
Czech Republic